

Gmina Pelplin

Jubileusz miasta w „Roku Stefana Łaszewskiego”

Kategoria - Aktualności

Data publikacji -30 marca 2021 godz. 12:10

Uchwałą Rady Miejskiej w Pelplinie rok 2021 r. w Gminie Pelplin został ustanowiony Rokiem Stefana Łaszewskiego. Decyzja ta została podjęta przez Radnych jednogłośnie podczas sesji - 29 stycznia 2021 r.

STEFAN ŁASZEWSKI

PIERWSZY WOJEWODA POMORSKI

(ur. 8 stycznia 1862, zm. 20 marca 1924)

Rok Stefana Łaszewskiego w Pelplinie

Stefan Łaszewski był bardzo związany z Pelplinem m.in. mieszkał tutaj przez ok. 17 lat, uczęszczał do ówczesnego progimnazjum biskupiego Collegium Marianum, a także został pochowany na pelplińskim cmentarzu. Swoją działalnością znacząco przyczynił się do kształtowania polskości na ziemi pomorskiej, powrotu tej ziemi do Polski oraz kształtowania administracji państwowej i samorządowej. W ramach obchodów *Roku Stefana Łaszewskiego*, przypominamy też 90. rocznicę nadania praw miejskich dla Pelplina.

Zanim nadano prawa miejskie, Pelplin był często nazywany miastem, co potwierdzają zachowane teksty źródłowe. „Kurier Warszawski” relacjonując przejmowanie miejscowości pomorskich w tekście z 30 stycznia 1920 r. podał: *Wieczorem odbyła się zabawa ludowa z pochodem po ulicach miasta. Całe miasto*

*iluminowano (...), a wtedy Pelplin był wsią. Z kolei pismo „Ziemia” z 1923 r. zamieściło tekst *Z miast pomorskich*, w którego treści znalazł się tekst ks. R. Frydrychowicza *Pelplin* i zdjęcie katedry, a wtedy Pelplin był wsią. Natomiast Wydawnictwo Ksiąg Adresowych z Grudziądza wydało w 1925 r. księgę pt. „Adresy miasta Tczewa i Pelplina”. Z tytułu wynika, że Pelplin był miastem w 1925 r. Na przekonanie o tym, że Pelplin jest miastem w dużej mierze wpływała znajdująca się na jego terenie siedziba biskupa.*

1 stycznia 1931 r. gminę Pelplin przekształcono w miasto Pelplin, co ustalono rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 listopada 1930 r. o zaliczeniu gminy wiejskiej Pelplin w powiecie tczewskim, województwie pomorskim w poczet miast (Dz. U. z 1930, nr 86, poz. 669), które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1931 r. W § 1. tego rozporządzenia podano: *Gminę wiejską Pelplin w powiecie tczewskim, województwie pomorskim, zalicza się do rzędu miast i zezwala się na przyjęcie przez nią ustroju i rządzenie się według przepisów ordynacji miejskiej dla sześciu wschodnich prowincyj z dnia 30 maja 1853 r. (Zb. ust. pr. str. 261), zmienionej częściowo rozporządzeniem Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 12 sierpnia 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 490).* Zaznaczyć należy, że powstałe miasto funkcjonowało w oparciu o przepisy pruskiej ordynacji miejskiej z 1853 r., a cytowane rozporządzenie zostało podjęte na podstawie ordynacji wiejskiej dla siedmiu wschodnich prowincyj z dnia 3 lipca 1891 r. Taki stan prawny obowiązywał na Pomorzu i w Wielkopolsce, gdzie w okresie od 1920 r. do 1933 r. ustrój miast, gmin, obszarów dworskich i wójtostw regulowały pruskie ustawy z okresu zaborów zebrane w tzw. *Zbiorze ustaw pruskich*, które obowiązywały do 1933 r.

„Głos Robotnika” pismo związane z Narodową Partią Robotniczą 22 listopada 1930 r. o okoliczności nadania praw miejskich dla Pelplina napisał: *Na mapie Rzeczypospolitej przybyło zatem nowe miasto – najmłodsze w Polsce, które jednak tylko w roli miasta może uchodzić za najmłodsze, sama nazwa bowiem i miejscowość należy do najstarszych i najoryginalniejszych w Polsce. (...) Tylko dziwne koleje losu sprawiły, że Pelplin był aż do dzisiaj „wsią” oryginalną zresztą bardzo. „Wieś” ta bowiem położona przy tak ważnym szlaku jak Gdańsk - Warszawa liczy 5300 mieszkańców, posiada od dawna brukowane ulice i chodniki, dwu, trzy czteropiętrowe kamienice, gmachy historyczne, trzy rynki i plac sportowy, elektrownię dostarczająca prądu na trzy powiaty, mleczarnię parową i cukrownię, w której pracuje 500 robotników. Owa niezwykła wieś jest od stulecia rezydencją biskupa chełmińskiego, posiada seminarium duchowne i gimnazjum 8 - klasowe i jeden z najwspanialszych zabytków, katedrę gotycką z organami. (...).* Pielgrzym z 20 listopada 1930 r. przedrukował tę informację i dopisał: *Nie wszystkie szczegóły odpowiadają rzeczywistości, ale niewątpliwie notatki powyższe napisane zostały z wielką życzliwością dla naszej miejscowości.*

Szczególną zasługę dla nadania praw miejskich Pelplinowi miał biskup Stanisław W. Okoniewski. Jego aktywna działalność m.in. w obszarze kultury i dobre koneksje polityczne pomogły w nadaniu praw miejskich. To podniosło rangę Pelplina, na czym biskupowi zależało.

W 1933 r. roku na podstawie ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego wprowadzono nowy ustrój samorządu. Zamiast

dotychczasowych wójtostw, gmin, obszarów dworskich w 1934 r. wprowadzono gminy (tzw. wielowioskowe) i gromady – odpowiedniki obecnych sołectw. Także na podstawie tej ustawy dotychczasowe rozporządzenie o utworzeniu miasta Pelplin utraciło moc obowiązującą, a Pelplin przyjął ustrój dla miast określony w cytowanej ustawie.

Organem stanowiącym miasta była rada miejska, organem wykonawczym *magistrat*, a od połowy 1933 r. zarząd miasta z burmistrzem na czele. Burmistrz był kierownikiem administracji i gospodarki komunalnej oraz reprezentował miasto na zewnątrz. Pierwszym komisarycznym burmistrzem w 1931 r. był Teofil Sikorski. Następnie po pewnych problemach z wyborem następcy 29 września 1932 r. burmistrzem wybrano Stanisława Chmieleckiego, który objął urząd 3 stycznia 1933 r. i pełnił go do wybuchu wojny w 1939 r.

Widok na dawny rynek i ówczesną ul. Dworcową w Pelplinie

Polska administracja miejska w Pelplinie funkcjonowała do 1939 r. Wtedy władzę przejęli okupanci niemieccy. Po zakończeniu wojny w 1945 r. przywrócono przedwojenny ustrój miasta, ale wzmocniono rolę rady zmieniając jej nazwę na Miejska Rada Narodowa w Pelplinie. Zabieg ten miał na celu zwiększyć *rolę ludu pracującego miast i wsi*, jak to głosiła ówczesna propaganda komunistyczna. Burmistrzami w powojennym okresie byli Jan R. Brzozowicz (od 1945), Kazimierz Burchard (od 1946) i Józef Siemiątkowski (od 1949). W 1950 r. w wyniku zmian ustrojowych zlikwidowano funkcję burmistrza, a jego obowiązki przejął przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej. W wyniku reform ustrojowych w 1973 r. gmina Pelplin i miasto Pelplin, jako dwie odrębne jednostki administracji państwowej otrzymały wspólne organy władzy. Organem stanowiącym była Rada Narodowa

Miasta i Gminy Pelplin, a wykonawczym Naczelnik Miasta i Gminy Pelplin. Ten stan trwał do 1990 r. kiedy w wyniku fundamentalnej reformy samorządowej zmieniono ustrój gmin wprowadzając samorządy i zmieniono nazwy organów władzy. Wtedy organy gminy Pelplin i miasta Pelplin otrzymały nazwy Rada Gminy i Miasta Pelplin, a od 1991 r. Rada Miejska w Pelplinie oraz Burmistrz Gminy i Miasta Pelplin. W 1992 r. połączono miasto Pelplin z gminą Pelplin, tworząc jedną jednostkę samorządu terytorialnego. Odtąd organem stanowiącym jest Rada Miejska, a organem wykonawczym Burmistrz Miasta i Gminy Pelplin, chociaż po połączeniu powinien nosić nazwę Burmistrz Gminy Pelplin. Jednak przeważała tradycja i dalej w nazwie jest stosowana funkcja „miasta i gminy”. Pierwszym Burmistrzem został Jerzy Sykutera (1989 – 1994), a następnie Andrzej Stanuch (1994 – 1998), Wojciech Wanke (1998 – 2002), A. Stanuch (2006 – 2014), Patryk Demski (2014 – 2018), Tomasz Czerwiński (pełniący obowiązki Burmistrza 2018), Mirosław Chyła (od 2018 i nadal).

Terytorium miasta Pelplin zostało dwukrotnie zmienione. Na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 25 listopada 1957 r. w sprawie zmiany granic niektórych miast w województwie gdańskim. W § 1. tego rozporządzenia zapisano:

§ 1. W województwie gdańskim wyłącza się:

1) z gromady Rożental w powiecie tczewskim osiedle Pelplin-Wybudowanie i włącza się je do miasta Pelplin w tymże powiecie,

Druga zmiana nastąpiła w oparciu o rozporządzenie Prezesa rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1969 r. w sprawie zmiany granic niektórych miast w województwie gdańskim. W § 1. tego rozporządzenia podano:

§ 1. W powiecie tczewskim, województwie gdańskim wyłącza się:

2) z miasta Pelplin obszar o powierzchni 647,21 ha i włącza się go do gromady Rożental,

3) z gromady Rożental część wsi Pomyje o powierzchni 3,82 ha i włącza się ją do miasta Pelplin.

W roku jubileuszu zamierzamy przypomnieć ludzi, którzy przyczynili się do powstania i rozwoju miasta Pelplin. W siedzibie Rady Miejskiej będą wyeksponowane dokumenty związane z samorządem miejskim Pelplina. Z kolei w „Informatorze Pelplińskim” ukazują się oraz będą publikowane artykuły związane z kształtowaniem się miasta. W styczniowym numerze Informatora można było przeczytać tekst pt. *Nadanie praw miejskich dla Pelplina*. Następny dotyczył historii siedziby Rady Miejskiej. W opracowaniu są również kolejne artykuły dotyczące dziejów różnych obszarów funkcjonowania samorządu miejskiego.

tekst: Bogdan Badziong